

leden – červen 2014

Číslo 1, Ročník III

V TOMTO ČÍSLE

1. Slovo úvodem
2. Aktuality
 - z mezinárodního práva
 - 2.1 Další smíšený trestní tribunál pro stíhání zločinů podle mezinárodního práva v Čadu
 - 2.2 Rozsudek Německého Spolkového ústavního soudu k Evropskému stabilizačnímu mechanismu a tzv. Fiskální smlouvě
 - 2.3 Bolívie žádá část chilského území, které by státu umožnilo přístup k moři
3. Akce ČSMP
 - 3.1 Prof. V. Mozetič (UNOESC - University of the West of Santa Catarina, Brazílie): Human Rights from Latin American Perspective: Social Exclusion and Poverty (15. ledna 2014)
 - 3.2 Dr. Kateřina Uhlířová: Mezinárodní trestní právo v praxi vnitrostátních soudů (17. března 2014)
4. Jiné zajímavé akce z oblasti mezinárodního práva
 - 4.1 Ban Ki-moon v Praze: Mír, rozvoj a lidská práva (3.- 4. dubna 2014)
 - 4.2 Informace o konferenci právníků „Working together for Europe . Interrelations between the Council of Europe, EU and Member States“ (Vídeň, 15. listopad 2013)
 - 4.3 Lidskoprávní Moot Court (14. března 2014, Brno)
5. Nové publikace ČSMP

ČESKÁ SPOLEČNOST PRO
MEZINÁRODNÍ PRÁVO
Národní 117/18
116 00 Praha 1

IČ: 60437308
e-mail: csm@seznam.cz
web: www.csm-csil.org

1. Slovo úvodem

Vážené členky a vážení členové ČSMP,

dostává se Vám do rukou další číslo Bulletinu ČSMP. Bulletin na sebe tentokrát nechal čekat trochu déle, což bylo dáno jak množstvím zajímavých událostí, které se v posledních měsících odehrály, tak tím, že jsme se snažili získat personální posilu, která by byla ochotná a schopná se Bulletinu náležitě věnovat.

To se nakonec povedlo, a já tak mohu s potěšením informovat o tom, že číslo, jež se Vám dostává do rukou, připravila JUDr. Veronika Podlahová, LL.M., která působí na Ministerstvu spravedlnosti ČR a současně je doktorandkou Právnické fakulty UK (obor mezinárodní právo).

Bulletin je rozdělen do několika sekcí. První sekce informuje o aktualitách mezinárodního práva, konkrétně o zřízení smíšeného trestního tribunálu pro stíhání zločinů spáchaných v Čadu, o rozsudku Spolkového ústavního soudu SRN k Evropskému stabilizačnímu mechanismu a tzv. Fiskální smlouvě a o sporu Bolívie a Chile řešeném Mezinárodním soudním dvorem.

Další sekce informují o zajímavých akcích, které zorganizovala ČSMP, nebo jichž se zúčastnili její členové.

Jménem celého Výboru ČSMP Vám přeji hezké čtení a příjemné léto.

Veronika Bílková

Vědecká tajemnice ČSMP

2. Aktuality z mezinárodního práva

2.1 Další smíšený trestní tribunál pro stíhání zločinů podle mezinárodního práva v Čadu

V oblasti mezinárodního trestního práva se bouřlivý rozvoj, který začal před 20 lety (zřízení ICTY, 1993), stále nezastavil. I když od roku 2002 (reálně 2003) působí stálý Mezinárodní trestní soud, zřízený na základě Římského statutu (1998), existují zločiny spáchané před 1.7.2002, nad kterými tento soud nemá jurisdikci.

Odtud plyne důvod pro zřizování ad hoc mezinárodních trestních tribunálů, popř. smíšených tribunálů. Mezi takové tribunály patří např. Zvláštní panely na Východním Timoru nebo Mimořádné senáty soudů Kambodže.¹

Nejnovější příklad smíšených trestních tribunálů jsou Mimořádné africké senáty soudů Senegalu (Extraordinary African Chambers within the courts of Senegal), vytvořené v únoru 2013 ke stíhání mezinárodních zločinů spáchaných v Čadu mezi 7. červnem 1982 a 1. prosincem 1990.

Nejslavnějším případem, který se dostal k Mimořádným africkým senátům a kvůli kterému tento smíšený tribunál možná i vznikl, je stíhání bývalého čadského prezidenta Hissène Habrého, obviněného ze zločinů proti lidskosti, mučení a válečných zločinů.

Proč případ Hissène Habrého tak úzce souvisí s vytvořením Mimořádných afrických senátů? Snahy o stíhání zločinů bývalého čadského prezidenta se táhnou již od r. 2000, kdy skupina obětí podala podnět, na jehož základě senegalský soudce obvinil H. Habrého z mučení, zločinů proti lidskosti a dalších „barbarských činů“.

Odvolační soudy však zastavily stíhání z důvodu, že senegalské soudy nemají pravomoc soudit zločiny spáchané v cizině. Další poškození, včetně tří belgických

občanů čadského původu, se obrátili na justiční orgány v Belgii v r. 2000. Belgické orgány po čtyřech letech vyšetřování obvinily Habrého ze zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a mučení. V r. 2005 požádaly Senegal o jeho extradici, avšak senegalský soud rozhod, že nemá jurisdikci pro rozhodnutí o extradiční žádosti.

Senegal se obrátil na Africkou unii, která pak v červenci 2006 vyzvala Senegal, aby stíhal Habrého jménem celé Afriky. Prezident Wade přijal tento mandát a následně došlo ke změně senegalského zákona, který výslovně umožnil senegalským soudům výkon extraterritoriální jurisdikce nad zločiny podle mezinárodního práva.

Senegalská vláda však požadovala finanční příspěvek od mezinárodního společenství, takže příprava procesu se na tři roky zastavila.

V roce 2010 rozhodl Soudní dvůr Hospodářského společenství států západní Afriky (ECOWAS), že H. Habré by měl být souzen ve zvláštním, ad hoc řízení mezinárodní povahy. Na toto rozhodnutí reagovala v lednu 2011 Africká unie návrhem na zřízení zvláštních senátů v rámci senegalských soudů s některými soudci jmenovanými AU. Senegal však tento návrh odmítl.

V přípravě na proces nebyl žádný pokrok. Naopak, v červenci 2011 a lednu 2012 senegalský odvolací soud odmítl rozhodnout o dvou dalších belgických extradičních žádostech. Belgie předložila věc Mezinárodnímu soudnímu dvoru na základě doložky o řešení sporů v Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestání (1984).

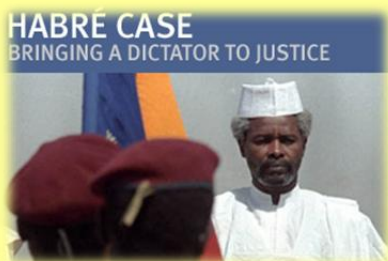
MSD vynesl 20.7.2012 rozsudek, ve kterém rozhodl, že Senegal porušil své závazky podle Úmluvy, a nařídil Senegal, aby Habrého stíhal bez dalších průtahů, pokud jej nevydá.²

Tento rozsudek MSD spolu se změnou prezidenta Senegalu (po volbách v březnu 2012) vedl k obnovení jednání mezi Senegalem a AU, které skončilo dohodou o vytvoření Mimořádných afrických senátů. Na základě smlouvy Národní shromáždění Senegalu přijalo zákon o zřízení speciálních senátů (17.12.2012).

Podle Statutu se zřizují Mimořádné africké senáty soudů Senegalu v tomto složení: jeden vyšetřovací senát v rámci oblastního soudu (Tribunal Régional Hors Classe) v Dakaru, jeden obžalovací senát u dakarského

odvolacího soudu, jeden soudní senát a jeden odvolací senát při stejném odvolacím soudu (čl. 2). Podle čl. 3 mají Mimořádné africké senáty pravomoc stíhat a soudit nejvíce odpovědné osoby za zločiny a závažná porušení mezinárodního práva, obyčejového mezinárodního práva a mezinárodních smluv ratifikovaných Čadem, spáchaná v období od 7. června 1982 do 1. prosince 1990.

Věcná jurisdikce je upravena v člancích 4 až 8 Statutu. Zahrnuje zločin genocidy (čl. 5), zločiny proti lidskosti (čl. 6), válečné zločiny (čl. 7) a mučení (čl. 8). Skutkové podstaty zločinů jsou definované podle definic ze Statutu MTS (v případě genocidy a zločinů proti lidskosti).

Definice válečných zločinů je podstatně stručnější a odkazuje na některá porušení Ženevských úmluv (1949), je zajímavé, že výslovně tam uvádí donucení válečného

zajatce nebo jiné chráněné osoby sloužit v ozbrojených silách. Čl. 7 odst. 2 zahrnuje i závažná porušení společného článku 3 Ženevských úmluv (1949) a Dodatkového protokolu II. Článek 8 definuje zločin mučení převzatý z Úmluvy proti mučení (1984).

Další ustanovení týkající se vyloučení promlčení, individuální trestní odpovědnosti, vyloučení imunity hlavy státu nebo vlády či vládního činitele, odpovědnosti nadřízeného i toho, že rozkaz nezbavuje trestní odpovědnosti, ale může být polehčující okolností, jsou převzata ze statutů dřívějších tribunálů, zejm. Římského statutu MTS. Podobně je tomu s procesními zárukami a právy obviněného.

Složení Mimořádných afrických senátů odráží smíšenou povahu tribunálu a také skutečnost, že právní systém Senegalu vychází z francouzského práva. Vyšetřovací senát je složen ze 4 vyšetřujících soudců a 2 náhradníků senegalské příslušnosti, navržených senegalským ministrem spravedlnosti a jmenovaných předsedou Komise AU.

Obžalovací senát je složen ze 3 soudců a jednoho náhradníka senegalské příslušnosti, navržených senegalským ministrem spravedlnosti a jmenovaných předsedou Komise AU. Soudní senát má kromě předsedy 2 soudce a 1 náhradníka senegalské

příslušnosti, navržené senegalským ministrem spravedlnosti a jmenovaných předsedou Komise AU.

Předseda senátu musí být soudce z jiného členského státu AU. Totéž platí pro složení odvolacího senátu. Struktura tribunálu dále zahrnuje Úřad prokurátora a kancelář, složené ze senegalských občanů. Stojí za povšimnutí, že Statut poměrně podrobně upravuje postavení obětí, které se mohou jako civilní strana účastnit řízení, popřípadě mít společného zástupce.

V případě, že to vyžaduje zájem spravedlnosti, administrátor jim ho může vybrat a také přiznat bezplatnou právní pomoc (čl. 14). Kromě trestů (především odnětí svobody) může tribunál také rozhodnout o nápravných opatřeních ve formách restituce, kompenzace a rehabilitace (čl. 27). Senáty mohou také nařídít, že kompenzace má být vyplacena prostřednictvím Světového fondu pro oběti, vytvořeného podle čl. 28 Statutu.

H. Habré byl obviněn v červenci 2013 ze zločinů proti lidskosti, mučení a válečných zločinů a umístěn do vazby. Kromě toho vedou Mimořádné africké senáty stíhání proti pěti představitelům senegalské vládní moci z doby vlády Habrého.

Zřízení Mimořádných afrických senátů a zahájení stíhání proti H. Habrému po mnoha letech neúspěšných pokusů ukazuje, jak složitá je cesta v boji proti beztrestnosti nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, což platí nejen pro Afriku. Tento příklad se však týká kontinentu, kde se

v posledních letech mnoho států začalo negativně vymezovat proti Mezinárodnímu trestnímu soudu, vnímanému někdy jako evropský soud pro souzení Afričanů.

Smíšený tribunál vytvořený v Dakaru díky iniciativě AU a jejímu tlaku na senegalskou vládu ukazuje možnost africké cesty k mezinárodní trestní spravedlnosti.

1) Srov. např. P. Šturma a kol., *Konkurující jurisdikce mezinárodních rozhodovacích orgánů*. Praha: PF UK, 2009, s. 25-28.

2) *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, Judgment, ICJ Reports 2012, § 121.

2.2 Rozsudek Německého Spolkového ústavního soudu k Evropskému stabilizačnímu mechanismu a tzv. Fiskální smlouvě

Německý Spolkový ústavní soud („BVerfG“) se ve svém rozsudku ze dne 18. března 2014¹ zabýval 7 ústavními stížnostmi namířenými zejména proti přijetí aktů spojených s vytvořením Evropského mechanismu stability („ESM“) a uzavřením tzv. Fiskální smlouvy.²

BVerfG stížnosti zamítl částečně z důvodu nepřipustnosti a částečně je shledal neodůvodněné. BVerfG zejména shledal, že rozpočtová nezávislost a autonomie Spolkové republiky Německo („Německo“), potažmo Bundestagu, je i přes závazky vůči ESM nedotčena, jelikož jsou tyto závazky limitovány /do výše 190,0248 miliard euro/ a zároveň je zachována rozhodovací pravomoc Německa v tomto kontextu (skrze orgány ESM apod.).

Nicméně federální rozpočet musí s těmito závazky počítat a alokovat potřebné finanční prostředky tak, aby Německo bylo schopno tyto své závazky včas uhradit a aby nedošlo k pozastavení jeho hlasovacích práv v rámci ESM z důvodu včasného neplnění finančních závazků.

Argumentace BVerfG:

BVerfG shledal ústavní stížnosti částečně nepřipustné mj. z následujících důvodů:

1. Formální náležitosti legislativního procesu, otázka rozdělení kompetencí mezi výbory a plénem Bundestagu a skutečnost, že pro rozhodování o zvlášť důležitých otázkách není požadována dvoutřetinová většina, v zásadě netvoří obsah volebního práva.³ Stěžovatelé se tedy v takovém kontextu nemohou tohoto práva dovolávat, aby zdůvodnili protiústavnost německého zákona, jímž je zajišťováno provádění Smlouvy o zřízení ESM.
2. Stěžovatelé řádně nezdůvodnili, jak by implementace TARGET2 a nedostatečná činnost německé vlády v tomto kontextu mohla vést k porušení rozpočtové odpovědnosti Bundestagu.
3. Ve stížnostech dále není dostatečně zdůvodněno, že přijetí sekundární legislativy Unie (tzv. Six pack)

a Paktu euro plus omezí rozhodovací pravomoci Bundestagu v rámci jeho rozpočtové odpovědnosti či že EU postupovala ultra vires.

Ústavní stížnosti jsou přípustné pouze v tom rozsahu, ve kterém namítají, že dotčené předpisy omezují rozpočtovou odpovědnost Bundestagu, respektive částečně přesunují tuto odpovědnost na jiný subjekt.

V tomto ohledu ovšem BVerfG shledal stížnosti neodůvodněné, a to zejména na základě následujících skutečností:

1. Zákonodárce se nemůže vzdát svého práva rozhodovat o rozpočtu, a to ani v kontextu mezivládního systému vládnutí. Princip demokracie požaduje, aby Bundestagu byla vždy zachována možnost rozhodovat o rozpočtových příjmech a výdajích, včetně výše poskytovaných záruk. Bundestag nemůže vyslovit souhlas s poskytnutím automatických záruk, které by nebyly jasně definovány a limitovány a které by byly mimo jeho působnost a kontrolu.

Nicméně nelze považovat za protiústavní stav, kdy se zákonodárce zavázal dodržovat jistou rozpočtovou či fiskální politiku. Tato omezení však nemohou být nevratná a znovu musí být přehodnotitelná zákonodárcem.

Změna čl. 136 Smlouvy o fungování EU („SFEU“) pouze umožňuje členským státům, jejichž měnou je euro, vytvořit mechanismus stability, v jehož rámci bude případně možné poskytnout finanční pomoc na základě mezinárodní smlouvy.

Změna čl. 136 SFEU navíc potvrzuje, že členské státy jsou pány zakládajících smluv Unie.

BVerfG musí respektovat rozhodnutí zákonodárce poskytnout finanční prostředky pro možná opatření za účelem posílení stability měnové unie, včetně z toho plynoucího rizika ohrožení cenové stability.

ESM také splňuje /německé/ ústavní požadavky a neomezuje rozpočtovou odpovědnost Bundestagu.

Finanční příspěvek Německa je stanoven na 190,0248 miliard Euro. Interpretace ESM, podle níž by nebyla dána horní mez finančních závazků, byla vyloučena společným prohlášením členů ESM a také jednostranným německým prohlášením – obojí ze dne 27. září 2012.

Žádné rozhodnutí ohledně spuštění ESM nemůže být učiněno proti hlasům německých zástupců v orgánech ESM. Jediný současný případ, kdy by tato hlasovací práva mohla být omezena, je včasné nesplacení německých závazků.

Aby se zamezilo tomuto (protiústavnímu) scénáři, je Bundestag povinen přijmout příslušná rozpočtová opatření tak, aby Německo bylo schopno včas uhradit své finanční závazky, tj. Bundestag musí vyhradit pro tyto účely dostatečné prostředky v rozpočtu.

Zároveň je irelevantní, zda výzva k úhradě učiněná ESM je odůvodněná či nikoliv. BVerfG v této věci akceptuje prohlášení Bundestagu, které potvrdilo připravenost včas uhradit německé závazky vůči ESM.

Nicméně BVerfG dále uvádí, že pokud by přístup nových států k ESM měl narušit německé „veto“, tj. pokud by mohla nastat situace, kdy by Německo mohlo být přehlasováno, je nutné před přijetím těchto států provést i příslušné změny Smlouvy o zřízení ESM (ke schválení přistoupení dalších států je přitom zapotřebí konsensus v rámci Rady guvernérů ESM).

2. BVerfG dále neshledal jako protiústavní ustanovení Smlouvy o zřízení ESM, jež zaručují nedotknutelnost všech úředních listin ESM, včetně povinnosti mlčenlivosti a souvisejících imunit členů orgánů a zaměstnanců ESM.

Tato ustanovení je nutné vykládat tak, že neomezují dostatečnou kontrolu ESM ze strany Bundestagu. Tato interpretace byla potvrzena výše uvedeným společným prohlášením členů ESM a také jednostranným německým prohlášením.

3. Co se týče možnosti ESM vydávat podíly na základním kapitálu za zvláštních okolností a za jiných podmínek než v nominální hodnotě, pravomoci Bundestagu jsou zachovány, jelikož takové rozhodnutí nemůže být učiněno bez hlasů zástupců Německa.

4. Narušením rozpočtové odpovědnosti Bundestagu podle BVerfG není ani teoretická možnost ESM generovat ztráty, jelikož Německo má možnost ovlivnit podmínky investování prostředků ESM a tím zajistit dostatečné řízení rizik.

Dále je možné případně navýšit kapitál, a tím i příspěvek Německa. Nejedná se však o povinnost vyplývající z mezinárodního práva a zákonodárce by s ní musel

vyslovit souhlas. Důležitým faktem je, že Smlouva o zřízení ESM nepředstavuje nezvratný závazek Německa. Zapojení Bundestagu je v rámci rozhodovacích mechanismů ESM dostatečně garantováno, a stejně tak i právo na přístup k informacím.

5. Co se týče tzv. Fiskální smlouvy, BVerfG shledal, že tato smlouva nepřiznává orgánům EU takové pravomoci, které by porušovaly rozpočtovou odpovědnost Bundestagu, a také nepředstavuje nezvratný a trvalý závazek Německa v jeho hospodářské politice. Smlouva je tedy v souladu s německým ústavním pořádkem.

1) BVerfG, 2 BvR 1390/12. Rozsudek je dostupný v anglickém jazyce na adrese:

http://www.bverfg.de/entscheidungen/rs20140318_2bvr139012en.html

a v původním německém znění:

http://www.bverfg.de/entscheidungen/rs20140318_2bvr139012.html

2) Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii.

3) Článek 38 odst. 1 první věta Základního zákona (Grundgesetz) Německa.

Jan Škeřík

2.3 Bolívie žádá část chilského území, které by státu umožnilo přístup k moři

Bolívijský prezident Evo Morales 15. dubna 2014 předložil Mezinárodnímu soudnímu dvoru dokumenty související s žalobou bolívijské vlády vůči Chile z dubna 2013. Jedná se o podání, které rozšiřuje a doplňuje žalobu Bolívie proti Chile, a to ve věci přístupu k moři.

Získání tohoto území je hlavním bodem programu vlády Eva Moralese; Bolívie je společně s Paraguayí jediným státem Latinské Ameriky, který nemá přirozený přístup k moři, a proto je jisté, že se La Paz jen tak nevzdá.

Kořeny problému sahají až do období španělské nadvlády v regionu. Španělsko určilo jako severní hranici tehdejšího Místodržitelství Chile poušť Atacama, historici se však o podobu námořní hranice v období po osamostatnění se obou zemí přou.

V roce 1866 však mezi sebou státy podepsaly Smlouvu o hranicích (Tratado de límites de 1866 entre Bolivia

y Chile), ve které se stanovila hranice mezi oběma zeměmi na 24. rovnoběžce.

Spory ohledně přístupu k surovinám vedly až k válce (ve španělštině známé jako Guerra del Pacífico) mezi Chile na jedné straně a Bolívií a Peru na straně druhé. Tato válka byla ukončena dvěma mírovými smlouvami - Smlouvou z Ancónu (Tratado de Ancón) mezi Chile a Peru z roku 1883 a Smlouvou o míru a přátelství (Tratado de Paz y Amistad) mezi Chile a Bolívií podepsanou v roce 1904.

Tato dohoda řeší poválečné uspořádání teritoria. Bolívie je jakožto poražený stát donucena přenechat část území, které během války Chile získalo, v jeho prospěch. Toto uspořádání je konkrétně a explicitně zmíněno v článku II. výše uvedené smlouvy, článek III. zakotvuje povinnost Chile postavit železnici, která spojí bolívijské území s přístavem Arica, v článku IV. jsou specifikovány finanční reparace vyplacené chilskou vládou Bolívií.

Hranice mezi Chile a Bolívií se upravily do té podoby, jak ji známe dnes a Bolívie přišla mimo značné plochy vnitrozemí i o 400 km pobřeží.

Otázka práva přístupu Bolívií k moři se stala znovu aktuální po druhé světové válce, v padesátých letech proběhl dialog o povolení přístupu Bolívií k moři, který však ztroskotal, a Bolívie a Chile dokonce načas přerušily diplomatické styky.

Pokusem o urovnání sporů bylo v roce 1975 podepsání Dohody z Charaña (Acuerdo de Charaña) chilským diktátorem Augostem Pinochetem a bolívijským prezidentem Hugem Banzerem.

Tato dohoda byla ustanovena především za účelem obnovy diplomatických styků mezi oběma zeměmi, v dohodě se Pinochet rovněž zavázal přenechat část území u hranice s Peru; Bolívií by se tak otevřel přístup k moři. Tento závazek nebyl splněn, o tři roky později státy opět rozvázaly bilaterální diplomatické styky.²

Mezi lety 1975 a 1989 Organizace amerických států vydala 11 rezolucí, ve kterých vyzvala Chile a Bolívií, aby urovnaly své spory v této otázce. Téma se opět dostalo do popředí právě s nástupem Eva Moralese do čela Bolívie.

Jak již bylo zmíněno, získání přístupu k moři je jedním z hlavních volebních témat prezidenta. Ten se často

odvolává právě na již zmiňované dohody či historické momenty, kde byla Chile nakloněna vyjednávání.

V současnosti je však ze strany Santiaga jen malá snaha o shodu, podle chilské vlády byla otázka hranic vyřešena již Smlouvou o míru a přátelství z roku 1904.

Evo Morales se obrací na Mezinárodní soudní dvůr v Haagu a žádá, aby bylo Chile donuceno přiznat Bolívií toto právo a aby jednalo v dobré víře tak, aby byl spor co nejdříve vyřešen. Rovněž bývalý prezident země, Quiroga, Moralese podpořil svým tvrzením, že právo Bolívií na svobodný přístup k moři je nezczitelné.

Mohlo by se zdát, že bolívijskému prezidentovi hraje do karet i fakt, že MSD rozhodl v obdobném sporu mezi Peru a Chile ve prospěch Peru, někdejšího spojence Bolívií z Tichomořské války, avšak v případě Peru se jednalo spíše o Pyrrhovo vítězství, vzhledem k faktu, že rozsudek nepřikazoval Chile přenechat Peru právě tu část, o kterou mělo zejména kvůli možnosti bohatého rybolovu, zájem.

Nyní je tady případ Bolívií znovu předložen před MSD a čeká se, až své podklady k žalobě dodá i Chile; které tak má podle tiskové zprávy uveřejněné na stránkách MSD učinit nejpozději do února 2015. Ani jeden ze států, které jsou stranami sporu, není mezi 70 zeměmi, které přijaly obligatorní jurisdikci MSD.

1. Chile se stalo nezávislé na Španělsku v roce 1818, Bolívie o sedm let později v roce 1825.

2. BUBEN, R. a SOMOGYI P., Bolívie. 1. vyd. Praha: Libri, 2009, s. 159

Markéta Šebelová

3. Akce ČSMP – leden až červen 2014

3.1 Prof. V. Mozetič (UNOESC - University of the West of Santa Catarina, Brazílie): Human Rights from Latin American Perspective: Social Exclusion and Poverty (15. ledna 2014)

Dne 15.1.2014 se konala v prostorách Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze přednáška prof. Vinícia Mozetiče z UNOESC - University of the West of Santa Catarina (Brazílie) na téma Human Rights from Latin American Perspective: Social Exclusion and Poverty. Přednáška s hojnou účastí byla spoluorganizována Českou společností pro mezinárodní právo a Českou odbočka ILA.

V rámci přednášky prof. Mozetič identifikoval sociální vyčleňování a chudobu jako jeden ze závažných problémů, kterým současná Brazílie čelí, a upozornil na skutečnost, že i navzdory existujícím právním mechanismům (zejména vnitrostátního charakteru) pro boj s tímto fenoménem je efektivita jejich implementace v současnosti poměrně nízká.

Více zde:

<http://www.csm-p-csil.org/news/zprava-z-prednasky-prof-v-mozetice-unoesc-university-of-the-west-of-santa-catarina-brazilie/>

Martin Faix

3.2 Dr. Kateřina Uhlířová: Mezinárodní trestní právo v praxi vnitrostátních soudů (17. března 2014)

Další z řady přednášek pořádaných na půdě PF UK Českou společností pro mezinárodní právo se uskutečnila 17. března 2014 a týkala se problematiky mezinárodního práva trestního.

Podtitul přednášky – Z Haagu do Sarajeva aneb stíhání válečných zločinů „na místě činu“ napovídá, že tématem byla aplikace mezinárodního trestního práva Státním soudem pro Bosnu a Hercegovinu.

Přednášející, Mgr. Kateřina Uhlířová, PhD., LL.M. působí jako odborná asistentka na katedře evropského

a mezinárodního práva PF MUNI a s problematikou je obeznámena, jakožto bývalá stážistka u Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a u Zvláštního senátu pro válečné zločiny Soudu Bosny a Hercegoviny, i prakticky.

Cílem Mgr. Uhlířové bylo seznámit posluchače s velmi složitou problematikou aplikace mezinárodního trestního práva v ojedinělé situaci, kdy je aplikováno po určitou dobu paralelně jak „z Haagu“ (Stálým Tribunálem pro bývalou Jugoslávii - YCTY), tak i „ze Sarajeva“ (Státním soudem pro Bosnu a Hercegovinu, založeným v roce 2002, a jeho zvláštním senátem pro válečné zločiny).

U sarajevského soudu navíc do roku 2012 působili vedle místních i mezinárodní žalobci a soudci.

Aby celá situace nebyla moc jednoduchá, aplikuje nyní sarajevský soud vedle mezinárodního trestního práva, Statutu ICTY, i vnitrostátní trestní právo, a to navíc podle několika kodexů (roztříštěnost vnitrostátní právní úpravy je dána členěním státu).

Pro lepší orientaci ve složité problematice byla přednáška zahájena historickým exkursem k balkánské válce a především k Daytonské mírové dohodě z roku 1995, na jejímž základě se stát v současné době skládá ze tří entit: Republiky srbské, Distriktu Brčko a Federace Bosny a Hercegoviny, přičemž Federace sama sestává z 10 samostatných kantonů.

Každá ze tří entit má samostatnou legislativu (proto neexistuje jediný národní trestní zákoník) a svoji soudní soustavu. Součástí Daytonské dohody byla i ústava Bosny a Hercegoviny, která je podle Benátské komise spíše „mezinárodním než ústavním právem“.

Dohoda totiž sloužila spíše jako opatření k zastavení ozbrojeného konfliktu než jako solidní základ pro fungující právní stát. Jedním z důsledků provizorní ústavy je i neexistence generální recepční klauzule pro mezinárodní právo.

Ústava obsahuje jen klauzuli pro lidskoprávní smlouvy, které měly pochopitelně po válce prioritu.

Neexistence recepční klauzule je tak v současné době dalším z faktorů, které činí právní prostřední v Bosně a Hercegovině nepřehledným. I samotné zřízení Státního soudu v roce 2002 bylo iniciativou Vysokého

představitele OSN, nikoliv samotných obyvatel, což Soudu nepřidalo na popularitě.

Vzhledem k územnímu členění je Státní soud Bosny a Hercegoviny de facto jediným soudem s celostátní působností, který má ve své pravomoci projednávání válečných zločinů.

Jako takový je nadán specifickým pravomocemi: může si v oblasti válečných zločinů atrahovat jakýkoli případ od libovolného soudu nižší instance a zároveň může na nižší instance delegovat jakýkoli svůj případ, což působí velmi negativně především v oblasti jednotnosti judikatury. Dalším problémem je faktická nemožnost apelace.

Závěrem bych ráda podotkla, že přednášející si publikum získala nejen srozumitelným vysvětlením extrémně složité problematiky fungování a činnosti Státního soudu, ale také obecnějšími úvahami o úloze mezinárodního společenství při poválečné rekonstrukci a znovunastolení vlády práva v Bosně a Hercegovině, (ne)vhodnosti ústavy podle Daytonské dohody a především zásadními otázkami fungování právního státu: principem právní jistoty, principem legality a nezávislosti a nestrannosti soudců.

Byť v současné době není jasné, zda se Státní soud vyrovnává se všemi uvedenými principy tak, jak by tomu v právním státě mělo být, je v každém případě zajímavé sledovat a studovat jeho snahu.

Kateřina Hůlová

4. Jiné zajímavé akce z oblasti mezinárodního práva

4.1 Ban Ki-moon v Praze: Mír, rozvoj a lidská práva (3.- 4. dubna 2014)

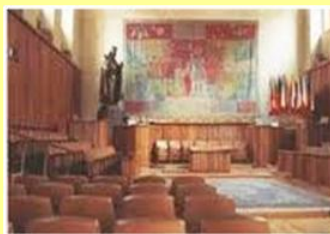
Ve dnech 3. – 4. dubna tohoto roku navštívil Českou republiku generální tajemník OSN Ban Ki-moon.

Do Prahy zavítal podruhé ve své stávající funkci (předchozí návštěva proběhla v dubnu 2011), potřetí ve službách OSN (v roce 2002 doprovázel do ČR tehdejšího předsedu Valného shromáždění OSN Han Seung-soo z Jižní Koreje, po němž se předsednické funkce ujal Jan Kavan) a počtvrté ve svém životě (první návštěvu realizoval ještě jako soukromá osoba, s turistickým programem).

Současně šlo o první návštěvu, při níž se generální tajemník setkal nejen se zástupci politické reprezentace a představiteli organizací podporujících OSN, ale také se členy akademické obce a studenty.

Stalo se tak během přednášky na téma Česká republika a Organizace spojených národů: Mír, rozvoj a lidská práva v měnícím se světě, kterou generální tajemník přednesl v pátek 4. dubna ve Velké aule Karolina.

Přednášce předcházelo slavnostní předání zlaté medaile Univerzity Karlovy. Ban Ki-moon ocenění přijal s povděkem a neopomněl zmínit, že v Praze uspěl podstatě lépe než na Olympijských hrách v Londýně a Soči, které sice navštívil, žádnou medaili si ale neodvezl.

Za Univerzitu Karlovu promluvili rektor prof. Zima a prorektorka pro evropskou problematiku prof. Rovná, kteří stručně představili Ban Ki-moon a připomněli historii Univerzity Karlovy.

Generální tajemník v reakci zalitoval, že do Prahy nepřijel o tři dny později, kdy Univerzita slaví 666. výročí svého založení (7. dubna 1348). Přislíbil nicméně, že se pokusí dostavit se na oslavy příštího podobně „kulatého“ (777.) výročí.

Ačkoli úvod akce proběhl v odlehčeném duchu, vlastní přednáška se již věnovala vážným tématům. Ban Ki-moon nejprve odkázal na historii České republiky a českou zkušenost s bojem proti totalitním režimům a s budováním demokratické a prosperující společnosti.

Podotkl také, že tato zkušenost by ČR měla zavazovat k tomu, aby se snažila pomáhat jiným, méně vyspělým

státům světa. Krátkou poznámku věnoval generální tajemník vývoji na Ukrajině.

Ten podle jeho názoru představuje hrozbu nejen pro stabilitu regionu východní Evropy, ale pro mír a bezpečnost celého světa.

Největší prostor v přednášce dostaly nicméně některé globální výzvy, které před mezinárodním společenstvím v současné době stojí. Mezi nejdůležitější z nich zařadil Ban Ki-moon otázku Rozvojových cílů tisíciletí a problém klimatických změn.

Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals, MDG) byly formulovány v roce 2000 na tzv. Summitu tisíciletí. Jde o soubor osmi obecných cílů (odstranit extrémní chudobu a hlad; zpřístupnit základní vzdělání pro všechny; prosazovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen; omezit dětskou úmrtnost; zlepšit zdraví matek; bojovat proti HIV/AIDS, malárii a jiným nemocem; zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí; vytvořit globální partnerství pro rozvoj), které jsou specifikovány prostřednictvím konkrétních ukazatelů.

Cíle měly být původně dosaženy v roce 2015, již nyní je ale jasné, že převážná většina států, pravděpodobně včetně České republiky, nebude schopna závazkům dostát včas.

Plánuje se tak nastavení nového období (dalších patnáct let do roku 2030) a částečná reformulace cílů.

Klimatické změny jsou podle generálního tajemníka dalším obecným problémem, který se dotýká života všech lidí planety, včetně obyvatel České republiky.

Ban Ki-moon v přednášce zdůraznil – ať již to bylo se znalostí českého kontextu, nebo bez něj –, že názory skeptiků, podle nichž žádné globální klimatické změny způsobené člověkem neprobíhají, popřípadě jsou minimální, byly již vědecky vyvráceny.

V této souvislosti odkázal na závěry Mezivládního panelu ke změně klimatu a upozornil na konferenci ke klimatickým změnám, která by měla proběhnout v prosinci tohoto roku.

Závěr přednášky věnoval Ban Ki-moon dvěma kategoriím osob, jejichž potenciál dosud není podle jeho názoru plně doceněn.

První představují ženy, o nichž generální tajemník mluvil jako o „nejhůře využívaném zdroji planety“. Ženy by měly mít zaručeny rovné příležitosti de iure i de facto a měly by být přiměřeně zastoupeny v rozhodovacích procesech, neboť to přináší pozitivní výsledky.

OSN se snaží jít příkladem, proto jsou ženy v rostoucí míře zapojovány do mírových jednání (např. bývalá prezidentka Irska Mary Robinson se angažuje v mírovém procesu v Demokratické republice Kongo a v oblasti Velký jezer) či stavěny do čela mírových operací OSN (pět z patnácti stávajících operací má prý v čele ženu).

Druhou klíčovou kategorií osob tvoří mladí lidé. Ban Ki-moon připomněl, že lidé pod 25 let dnes tvoří většinu světové populace, a je tedy třeba dát jim větší prostor a vytvořit pro ně dostatečné příležitosti.

Zdůraznil také, že ruku v ruce s těmito příležitostmi musí jít důraz na odpovědnost (responsibility), kterou všichni, včetně nastupujících generací, máme jak vůči svým blízkým, tak vůči lidstvu jako celku.

Právě apel na to, že dnešní globální svět přináší nejen více práv a možností, ale i daleko větší odpovědnost, je možná největším poselstvím, které se generální tajemník OSN snažil v Praze předat.

Veronika Bílková

4.2 Informace o konferenci právníků „Working together for Europe. Interrelations between the Council of Europe, European Union and Member States“ (Vídeň, 15. listopad 2013)

Konferenci, která se konala v budově vídeňské Diplomatické akademie, uspořádalo rakouské kancléřství a zúčastnilo se jí přibližně 200 odborníků zejména z rakouských právních institucí, ale i z několika

evropských států, ať už z ambasad působících v Rakousku nebo z ústředí.

Jednotlivé tematické panely se věnovaly vztahu (spolupráci, ale i konkurenci) RE a EU v různých oblastech práva a působnosti obou organizací, a to jak obecně, tak podrobněji v rámci vybraných konkrétních oblastí (ochrana dat, média a internet, rovnost a anti-diskriminace, „cybercrime“).

S příspěvky v rámci jednotlivých bloků vystoupili prof. Bruno De Witte (Maastrichtská universita), prof. Astrid Epineyová (ředitelka Institutu evropského práva na universitě ve Freiburgu), prof. Udo Fink (Universita v Mainzu), Christoph Grabenwarter (soudce rakouského Ústavního soudu), Christian Manquet (místopředseda GRECO - Group of States against Corruption), Friedrich Erlbacher (zástupce Evropské komise), Mario Oetheimer (zástupce Agentury EU pro základní práva), Jörg Polakiewicz (ředitel mezinárodněprávního oboru RE), prof. Susan Rendl-Krauskopfová (Universita ve Vídni), Jeroen Schokkenbroek (zvláštní představitel generálního ředitele RE pro romské záležitosti) a prof. Christa Toblerová (Universita v Leidenu a Baselu).

Z jednotlivých vystoupení a z diskusí vyjímáme následující témata a postřehy:

- Podle prof. Grabenwartera od 90. let narůstá počet styčných bodů a oblastí překrývajících se kompetencí RE a EU, a tedy i spolupráce mezi těmito organizacemi, jakož i možné konkurence mezi nimi.

Příkladem těchto průniků a snahy o jejich řešení jsou např. tzv. „disconnection clauses“ (kritizované někdy z pohledu mezinárodního práva jako opatření vedoucí k fragmentaci mezinárodního práva s tím, že obdobného výsledku by mohlo být dosaženo použitím příslušných ustanovení VÚ o smluvním právu) nebo memorandum o porozumění mezi RE a EU, které bylo sjednáno v roce 2007 a v němž je RE uznána za „etalon“ (benchmark) v oblasti lidských práv, demokracie a vlády práva v Evropě.

Určitá konkurence mezi RE a EU v některých oblastech je podmíněna též rozdílnou povahou pramenů práva RE (založené nadále na „klasickém“ mezinárodněprávním základě) a EU upravujících dotčenou oblast.

V rámci překrývajících se oblastí působnosti je třeba usilovat o návaznost činností RE a EU, kdy jedna

organizace rozvíjí výsledky dosažené druhou organizací, a vyhýbat se pouhému opakování a konkurenci;

- Prof. De Witte se věnoval kritériím, podle nichž si státy vybírají nejvhodnější fórum (dvoustranné jednání, RE, EU, nebo globální úroveň) pro přijetí určitého opatření na mezinárodní úrovni.

Tento výběr je podle něj dán jak právními, tak politickými hledisky. V rámci EU lze postupovat patrně nejúčinněji, přijetí právního předpisu v rámci EU je rychlejší (než např. sjednávání klasických mezinárodních smluv v rámci RE) a právo EU je nadáno zvláštními vlastnostmi (přednost, přímý účinek) umožňujícími účinné provádění přijatých opatření.

Na druhé straně je postup v rámci EU omezen kompetenčními limity EU, jakož i užším okruhem subjektů - úmluvy RE bývají otevřeny k přistoupení též státům mimo RE.

Pro výběr vhodného mezinárodního fóra má také význam dosavadní dlouhodobá praxe („vyšlapané cesty“), návaznost na dříve přijaté dokumenty a předchozí jednání atp. (např. sjednávání smluv v rámci Haagské konference mezinárodního práva soukromého, mezinárodněprávní úprava státního občanství v RE).

V rámci EU je pro volbu vhodného fóra podstatná oblast sdílených pravomocí a zásada, podle níž výkon pravomoci v této oblasti na úrovni EU zabrání v takto „obsazené“ části doposud sdílených pravomocí internímu či externímu (sjednávání mezinárodních smluv) výkonu pravomocí jménem jednotlivých členských států EU mimo její rámec.

Podstatné je při tom posouzení rozsahu, v němž je určitá oblast sdílených pravomocí již „obsazena“ EU - podle prof. De Witte nelze pojímat pravomoci EU extenzivně, tj. upraví-li pramen práva EU určitou dílčí oblast částečně (např. úprava uchovávání dat v rámci širší dílčí oblasti ochrany dat) náleží zbývající část této dílčí oblasti (např. úprava přístupu k datům) nadále do pravomoci členských států, které v této zbývající části mohou nadále postupovat samostatně - žádoucí však je, aby členské státy v takovémto případě konzultovaly věc v rámci EU s ostatními členskými státy.

Taktéž „soft-law“ přijímané v rámci EU je třeba chápat restriktivně, tj. neměly by mu být přiznávány jakékoliv právní důsledky, pokud jde o dělbu kompetencí mezi EU

a členské státy (kritickou poznámku si v této souvislosti vysloužilo rozhodnutí ESD v případě EK v. Švédsko z r. 2007 týkající se Stockholmské úmluvy o persistentních organických polutantech, ve kterém ESD založil povinnost členského státu zachovávat společnou politiku EU na existenci právně nezávazného dokumentu přijatého v rámci EU).

Je tedy třeba vyhnout se vágnímu pojmání sdílených kompetencí a zaměřit se na předmět úpravy a konkrétní rozsah relevantních právních instrumentů EU.

(S tímto názorem v diskusi polemizoval zástupce EK, podle nějž je členským státům znemožněna jakákoliv individuální „akce“ i v případě, že EU určitou oblast upraví jen částečně či přijme společný dokument ve formě „soft-law“; výsledkem podle něj je, že „nearly all issues are EU issues - there is almost no option for member states“...);

- Podle prof. Udo Finka může být RE vhodnějším fórem např. pro úpravu základních zásad týkajících se fungování médií a internetu, a to s odvoláním na příklad jednání o změnách Úmluvy RE o přeshraniční televizi, které by mohly vést k aktualizaci úpravy základních zásad daného právního režimu na celoevropské úrovni přesahující rámec EU (EK s odvoláním na existenci *acquis communautaire* upravující tuto oblast zastává názor, že změna úmluvy není nutná);

- Existenci jednoho různě pojímaného konceptu anti-diskriminace v rámci dvou systémů - RE a a EU - se věnovala prof. Toblerová.

Rozdílné pojmání je podle ní dáno jak odlišným vznikem a vývojem práva EU (jež bylo původně především hospodářským právem a až následně do sebe pojalo ochranu lidských práv a další oblasti) a RE, tak odlišnou specifičností příslušných pravidel EU a RE (konkrétnější pravidla v úžeji vymezených oblastech v rámci EU vs. obecnější právo RE).

Tyto rozdíly vedly např. v oblasti ochrany práv LGBTI k tomu, že tzv. nepřímá diskriminace (případ *Maruko* před ESD) je v EU pojímána výrazně širěji než v rámci RE;

- V rámci závěrečného panelu poukázal zástupce RE J. Polakiewicz mj. na politické či „psychologické“ aspekty sjednávání mezinárodních smluv v rámci RE při účasti zástupců všech členských států EU na jedné straně a zastupováním všech členských států EU skrze zástupce

EK na straně druhé - druhý uvedený postup je rychlejší a efektivnější, může se tak ovšem vytratit odborný „mnohohlas“ jednotlivých členských států, díky němuž dosáhla RE v minulosti svých úspěchů při přijímání mezinárodních standardů (v ostatních, neunijních členských státech RE navíc může takový postup vyvolávat otázku, jaký je smysl účasti zástupců jednotlivých států EU na jednání, „když zůstávají zticha“).

- Podle J. Schokkenbroeka má obecně velký význam posilování důvěry mezi RE a EU a logická provázanost a návaznost činností RE a EU v překrývajících se oblastech jejich zájmu (pozitivním příkladem mohou být rozsudky ESLP týkající se umístování Romů do zvláštních škol a následné iniciativy EU v této oblasti).

Napomoci tomuto sblížení a koordinaci může též účast zástupců EK při jednáních orgánů RE a naopak (což se však prozatím děje spíše jednosměrně - skrze účast zástupců EK na jednáních v rámci RE - než naopak). Zástupce Agentury EU pro základní práva hovořil o spolupráci s RE jako o příkladné a extrémně dobře fungující - zástupce RE působí v řídicím výboru Agentury, sekretariát RE využívá ve své činnosti podklady a studie vypracované Agenturou (např. v oblasti LGBTI) atp.

(O tom, že v této oblasti nepanuje naprostá idyla, ovšem svědčí rezoluce Parlamentního shromáždění RE z 3. října 2013 nazvaná „European Union and Council of Europe agendas: synergies, not duplication!“, ve které Parlamentní shromáždění mj. „odsoudilo“ jakýkoliv návrh EU nebo Evropského parlamentu, který by směřoval k narušení statusu Evropské úmluvy o lidských právech jako „etalonu“ lidských práv, vlády práva a demokracie v Evropě a vyzval členské státy RE, které jsou současně členy EU, k tomu, aby se v rámci EU pokusily minimalizovat duplicitu a maximalizovat synergie mezi RE a EU v oblasti ochrany lidských práv, demokracie a vlády práva.)

Místopředseda GRECO (Group of States against Corruption) ustavené v rámci RE se v rámci panelové diskuse pozastavil nad poněkud nižší aktivitou EU v oblasti potírání korupce (prozatím poslední závazný dokument - rámcové rozhodnutí - přijatý v EU a týkající se potírání korupce pochází z roku 2003) s tím, že není vždy zřejmé, kterou právní oblast si EK vybere za předmět svého zájmu.

Pavel Caban

4.3 Lidskoprávní Moot Court (14. března 2014, Brno)

V pátek 14. března 2014 se na půdě Ústavního soudu v Brně uskutečnilo národní kolo simulovaného soudního řízení v oblasti lidských práv a správního práva.

Lidskoprávní Moot Court uspořádala již druhým rokem Liga lidských práv, a to ve spolupráci s Masarykovou univerzitou v Brně.

Národním kolu předcházelo kolo fakultní, z něž postoupily vždy dva nejlepší týmy.

V národním kole se tak utkalo celkem šest týmů reprezentujících tři právnické fakulty - brněnskou, olomouckou a pražskou.

Tým z Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, složený z Petry Kalenské a Šárky Ošťádalové, se po nelehkém dopoledni probojoval až do finálovém duelu se studenty Masarykovy univerzity v Brně a nakonec si, kromě druhého místa, odvezl také cenu za nejlepší písemné podání.

Letošní případ rozhodně nebyl případem jednoduchým. Lze či nelze vyloučit dlouhodobě problémového studenta gymnázia, který do školy přišel v tričku s podobiznou Anderse Breivika a provokativním nápisem?

Jak daleko až sahá svoboda slova? A jakou povahu vlastně mají správní lhůty?

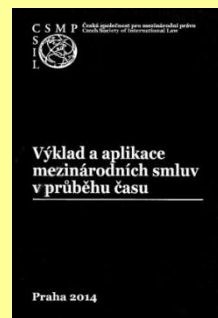
Právě tyto základní otázky si byly nuceny položit všechny zúčastněné týmy. A pak již s energií a nadšením sobě

vlastním vynaložit co nejvíce úsilí pro prosazení zájmů svého klienta – ať již jím byl výše zmíněný student, nebo krajský úřad, který rozhodnutí o vyloučení ze školy potvrdil.

Petra Kalenská, Šárka Ošťádalová

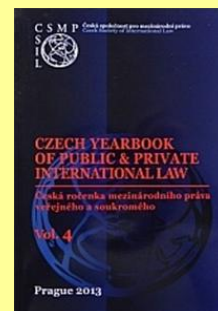
5. Nové publikace ČSMP

5.1 Výklad a aplikace mezinárodních smluv v průběhu času

Výstup z šestého ročníku česko-slovenského mezinárodněprávního sympózia konaného ve dnech 4. – 5. 10. 2013 v Liblicích (okres Mělník).

5.2 Ročenka ČSMP na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik

Rada pro výzkum, vývoj a inovace schválila dne 31. ledna 2014 aktualizaci Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR, který bude použit pro hodnocení v roce 2014.

V seznamu je nově uvedena i naše Ročenka (Czech Yearbook of Public & Private International Law). Tím se podařilo završit první etapu prosazení našeho projektu mezi oficiálně uznané vědecké časopisy.